

THE BIBLE FROM BUCHAREST VERSUS KING JAMES' HOLY BIBLE**Larisa Bulai, PhD Student, "Al. Ioan Cuza" University of Iași**

Abstract: Our paper analyses in contrast, the situation of the verbal structures in the Romanian Biblical text translated in 1688, The Bible from Bucharest and in the English Biblical text translated in 1611, The King James' Holy Bible. The main aim of this paper is to underline the difference between the old verbal structures used in the 17th century in Romanian and in English in order to state the preference for the synthetic structures or for the analytic ones. In contrast with the present situation of the modern stage of English (in present English is an analytic language), in King James' Holy Bible there is a predominant preference for synthetic structures to express present and past actions. On the other hand, in Romanian Bible from Bucharest there is a predominant preference for analytic verbal structures (also called periphrastic) that today are almost totally synthetic (in present Romanian is a synthetic language).

Keywords: verbal structure, synthetic verbal structure, analytic verbal structure, Biblical text, contrastive study.

Preliminarii

O paralelă între traducerea românească (*Biblia de la București*, 1688¹) și traducerea englezească (*King James' Holy Bible*, 1611²) a textului biblic evidențiază preferințe diferite în ceea ce privește caracterul sintetic sau analitic al structurii formelor verbale. Astfel, dacă textul biblic românesc vechi se caracterizează printr-o predominanță a structurilor verbale temporale perifrastice, atât compuse, cât și supracompuse, textul biblic englezesc vechi are un caracter cu precădere sintetic, care se concretizează în forme verbale simple la care se adaugă câteva terminații specifice numărului, persoanei, timpului și modului. Perspectiva pe care o creează prezența acestor structuri verbale în traduceri textului biblic din secolul al XVII-lea este o perspectivă asupra unei limbi engleze sintetice și asupra unei limbi române analitice. Această imagine este, însă, complet opusă realităților lingvistice pe care le cunoaștem în limba română actuală și în limba engleză actuală. În prezent, „româna este o limbă cu o flexiune verbală extrem de bogată și de diversificată” (GALR I 2008: 323), în timp ce, „engleza modernă este o limbă analitică” (GLE 2011: XXIX).

Totuși, „engleza veche era o limbă sintetică” (GLE 2011: XXIX), care „avea un sistem flexionar extrem de bogat; în engleza medie a avut loc o nivelare treptată a flexiunii; majoritatea terminațiilor au dispărut în prima parte a englezei moderne” (GLE 2011: XXVII). Totodată, în limba română veche se observă o mare frecvență a formelor verbale compuse și supracompuse, în contextul în care, „ca și alte limbi romanice, în tendința sa spre analitism, româna și-a creat alături de sistemul timpurilor simple și compuse, un sistem temporal supracompus activ” (Frâncu 1984: 23). Însă, „în ciuda răspândirii lor în limba română veche și în unele graiuri populare actuale, formele supracompuse nu au intrat toate în normele limbii literare moderne” (Frâncu 1984: 23-24).

¹ Mai departe ne vom referi la acest titlu cu abrevierea BB.

² Mai departe ne vom referi la acest titlu cu abrevierea KJB.

Secolul al XVII-lea păstrează încă reminiscențe ale limbii vechi atât în cazul românei, cât și în cazul englezei, iar acest aspect este evident în textele apărute în această perioadă. În prezenta lucrare, am optat pentru punerea în paralel a traducerilor aceluiași text și compararea paragrafelor corespondente din cele două texte cu scopul de a identifica preferința pentru structuri verbale sintetice sau analitice.

Pentru concizia textului de față, am ales să lucrăm cu abrevierea numelui celor două texte pe care le-am utilizat ca sursă pentru extragerea exemplurilor noastre. Abrevierile menționate și în bibliografie vor fi următoarele: BB pentru *Biblia de la București* din 1688 și KJB pentru *King James' Holy Bible* din 1611.

1. Exprimarea prezentului

1.1 Prezent (sintetic) vs. Present Simple (sintetic)

Pentru exprimarea acțiunilor prezente, în ambele limbi se constată o preferință pentru utilizarea structurilor verbale temporale sintetice.

În BB, verbul care denumește o acțiune prezentă cunoaște doar forme sintetice asemănătoare cu formele folosite în limba română actuală.

În KJB prezentul simplu cu structură sintetică este folosit predominant, spre deosebire de situația din limba actuală, unde structurile verbale cu aspect continuu sunt foarte frecvent utilizate pentru a denumi o acțiune momentan în desfășurare. Pentru persoana I singular, verbul cunoaște aceeași formă ca și în limba engleză actuală, formă sintetică identică cu cea de infinitiv, uneori cu un $-e^3$ final moștenit din terminația veche de subjonctiv sau preterit $-en^4$. Situația flexiunii pentru verbele de persoana a II-a singular este variabilă. Verbul fie primește terminația $-(e)st$, inexistentă astăzi, fie primește doar o rămășiță a terminației evidențiată printr-un $-e$ final, în funcție de forma pronumelui ce precede verbul. Pronumele vechi *thou* atrage după sine forma arhaică a verbului cu flexiune $-(e)st^5$, în timp ce forma nouă a pronumelui *you* determină dispariția acestei flexiuni. Variația *you - thou* se datorează unei nevoi de diferențiere socială și intelectuală⁶. Verbele de persoana a III-a singular, cunosc astăzi, exclusiv, forma cu terminația $-s/ -es$. În limba secolului al XVI-lea, se observă o predominanță a terminației arhaice $-(e)th^7$. Forma negativă și interogativă a verbului, ambele

³ Cf. CHEL III: „As early as the fourteenth century verb plurals in $-e$ are common (mainly in verse, but obviously reflecting a colloquial variant), alongside $-en$. This gives rise, via /n/ -deletion in weak syllables, to a potential merger with pres. 1 sing. $\{-e\}$ ” (CHEL III: 165).

⁴ In the Midland dialect the $-en$ of the subjunctive and of the preterit was transferred to the present of the indicative, so that we have the following forms in the standard language: (...) I falle / he falleth / we fallen (falle) (Jespersen 1949: VI, 16).

⁵ „The Present tense is identical with the base of the verb. To this is added (...) $-(e)st$ in the obsolete *thou* - form of the second person singular (*thou goest, doest* or *dost, wishest, drinkst* or *drinkest*; irregular: *art, hast, shalt, wilt*)” (Jespersen 1933: 181).

⁶ „During Middle English, *you* begins to establish itself as the common or 'unmarked' form of address for both numbers in upper-class or courtly contexts. At the same time *thou* (apparently the usual lower-class term) developed, partly as a result of the new kind of opposition the change in *you* allowed, senses like intimacy (if used reciprocally) or contempt (non-reciprocally)” (CHEL III: 148-149).

⁷ „Both the old $\{-th\}$ and the new $\{-s\}$ verb presents coexist in the sixteenth and seventeenth centuries” (CHEL III: 138).

astăzi exclusiv analitice, apar în multe cazuri construite sintetic, forma negativă cuprinzând, pe lângă verbul de conjugat, doar negația, nu și verbul auxiliar *do(es)*⁸.

Oferim spre exemplificare:

Și *gustă* că e bine a lucra, și *nu se stinge* luminătorul ei toată noaptea. Coturile ei le *întinde* spre ceale de folos, și *mînil*e ei le razimă la fus. Și *mînil*e ei le deșchise săracului, și roadă *întinse* la sărac. *Nu grijaște* de ceale den casă bărbatul ei, cînd *zăboveaște* undeva, pentru că toți ceia de lîngă ea *să îmbracă*. (BB, *Sol*, 31, 18-21).

versus

She *perceiveth* that her merchandise *is* good, her candle *goeth not out* by night. She *layeth* her handes to the spindle, and her handes hold the distaffe. She stretcheth out her hand to the poore, yea she reacheth foorth her handes to the needy. She *is not afraid* of the snow for her houshold: for all her houshold *are cloathed* with scarlet. (KJB, *Prov*, 31, 18-21).

2. Exprimarea trecutului

2.1 Imperfect perifrastic (analitic) vs. Past Simple (sintetic)

Indicativul imperfect românesc se prezintă atât sub formă sintetică, cât și sub formă analitică⁹. Indicativul imperfect perifrastic, inexistent în limba română literară modernă, prezintă structuri destul de numeroase în BB și subliniază, într-o anumită măsură, procesul descris de verb și nu neapărat acțiunea în sine. Formele de imperfect perifrastic dau o nuanță aspectuală nonperfectivă acțiunii descrise de verbul în cauză, care

„Exprimă o acțiune care dura în trecut, pe când se întâmpla sau când s’a întâmplat o altă acțiune (...) Cu alte cuvinte imperfectul arată o acțiune care dura, curgea în trecut” (Barbu 1945: 72-73),

fiind foarte asemănător cu forma aspectuală de continuous / progressive a timpului trecut (Past Tense Progressive) din limba engleză.

În KJB, verbele aflate la imperfect perifrastic în BB, se află la timpul past simple. În limba veche, verbele englezești erau împărțite în trei categorii:

there are three types of verb, distinguished by their manner of forming the preterite: *strong* (e.g. sing, sang), *weak* (e.g. love, loved) and *irregular* (e.g. go, went) (Smith 2009: 109).

Forma verbelor aflate la timpul past simple (numit în mod frecvent și preterite) nu prezintă nicio particularitate în ceea ce privește persoana I singular, însă verbele slabe (*weak*) de persoana a II-a singular prezintă, uneori, aceeași particularitate ca și în cazul timpului present simple, și anume terminația *-(e)st*¹⁰ moștenită din limba veche. Aceste forme vechi de trecut simplu coexistă cu formele păstrate de limba modernă, care conțin în structura lor terminația *-ed* (verbele slabe) sau adoptă forme neregulate (verbele neregulate). Oferim spre exemplificare următoarele paragrafe:

Și Moisi *era păscînd* oile lui Iothor, socru-său, popei de Madiam. (BB, *Ieș*, 3, 1).

⁸ „In modern English it is not even possible to say: **I like not it. / *We saw not him*. Instead, the corresponding negative sentences, like all negative sentences, contain an auxiliary, one of the forms of DO: *I don't like it. / We didn't see him*” (Palmer 1997: 16-17).

⁹ „Imperfectul perifrastic de tipul *era mergînd* este folosit frecvent în toate variantele literare, fiind mai expresiv decât cel sintetic” (Frâncu 2009: 105).

¹⁰ „*-(e)st* occurred in OE, only in pres ind: *bindest* or *bintst*, *lufast*, and in prt ind of weak verbs: *lufodest*” (Jespersen 1949: VI, 6).

versus

Owe Moses *kept* the flocke of Iethro his father in law, the Priest of Midian. (KJB, *Exo*, 3, 1).

Și *era* norodul *cîrtind* rău înaintea Domnului. (BB, *Num*, 11, 1).

versus

And when the people *complained* it displeased the Lord. (KJB, *Num*, 11, 1).

Și zise Adonivezec: „70 de împărați, marginile mâinilor lor și marginele picioarelor lor tăiați, *era adunînd* ceale dedesuptul measii mele”. (BB, *Jud*, 1, 7).

versus

And Adoni-besek said, Three-score & ten kings, having their thumbs and their great toes cut off, *gathered* their meate under my table. (KJB, *Jud*, 1, 7).

Și ieșiu la Poarta lui Golila, cătră gura Izvorului Smochinilor, și la Poarta Gunoiului, și *eram surprînd* în zidul Ierusalimului, acrele ei curățescu, și porțile lui s-au mîncat cu foc. (BB, *Nee*, 2, 13).

versus

And I went out by, by the gate of valley, even before the dragon well, and to the doung-port, and viewed the walls of Ierusalem, which *were broken* downe, and the gates thereof were consumed with fire. (KJB, *Neh*, 2, 13).

2.2 Perfect simplu perifrastic (analitic) vs. Past Simple (sintetic)

Indicativul perfect simplu perifrastic prezintă forme justificate prin „fidelitatea traducătorului față de textul din originalul slavon și indirect grecesc” (Frâncu 2009: 111), care apar sporadic în BB. Structurile echivalente din textul englezesc KJB sunt structuri sintetice de past simple. Expunem aici exemplele pe care le-am selectat și le considerăm sugestive:

Și *fu auzînd* sluga lui Avraam cuvintele lor. (BB, *Fac*, 24, 52).

versus

And it came to passe, that when Abrahams servant *heard* their words. (KJB, *Gen*, 24, 52).

Și *fu fiind* ei în cale. (BB, *Împ II*, 13, 30).

versus

And it came to passe while they *were* in the way. (KJB, *Sam II*, 13, 30).

2.3 Perfect simplu (sintetic) vs. Past Simple (sintetic)

Ca și structurile perifrastice de perfect simplu din BB, și structurile sintetice, foarte frecvente, au ca echivalente în textul englezesc KJB structuri verbale sintetice de past simple, cu unele excepții unde întâlnim și structuri de past perfect simple. Oferim spre exemplificare următorul paragraf:

Și *să săvîrșiră* ceriul și pămîntul și toată podoaba lor. Și *săvîrși* Dumnezeu a șasea zi faptele Lui care le-au făcut; și *odihni* Dumnezeu a șaptea zi de toate faptele Lui care au făcut.. Și *blagoslovi* Dumnezeu ziua a șaptea și o *sfinți* pre ea, pentru că într-însa *încetă* de toate faptele Lui care *incepu* Dumnezeu a face. (BB, *Fac*, 2, 1-3).

versus

Thus the heavens and the earth *were* finished, and all the hoste of them. And on the seventh day God *ended* his worke, which he had made: And he *rested* on the seventh day from all his worke, which he had made. And God *blessed* the seventh day, and *sanctified* it because that in it he *had rested* from all his worke, which God *created* and *made*. (KJB, *Gen*, 2, 1-3).

2.4 Perfect compus (analitic) vs. Past Simple (sintetic)

Indicativul perfect compus românesc se prezintă sub formă analitică cu o alternanță între formele de perfect compus cu auxiliarul *a avea* antepus, și respectiv, cele cu auxiliar postpus¹¹. De notat este și forma *au* folosită atât pentru singular, cât și pentru plural, la persoana a III-a¹². Analizând în paralel, structurile verbale analitice de perfect compus din BB au echivalente structuri sintetice de past simple în textul englezesc din KJB. Am selectat ca exemplu elocvent, următorul paragraf:

Și *au adaos* fiii lui Israil să facă răul înaintea Domnului. Și Aod *au murit*. Și *i-au dat* pre ei Domnul în mâna lui Iavin, împăratului Hanaan, carele *au împărățit* la Asor. (BB, *Jud*, 4, 1-2).

versus

And the children of Israel againe *did* evil in the sight of the Lord, when Ehud *was* dead. And the Lord *sold* them into the hande of Iabin king of Canaan: that *reigned* in Hazor. (KJB, *Jud*, 4, 1-2).

2.5 Mai mult ca perfect perifrastic (analitic) vs. Past Simple (sintetic)

Indicativul mai mult ca perfect perifrastic¹³, formă verbală foarte frecventă în textele de limbă română veche, apare și în BB. În exemplele selectate constatăm că, echivalentă mai mult ca perfectului perifrastic din BB, în KJB este structura sintetică de past simple. Am selectat ca exemplu relevant următorul paragraf:

N-au fost venit după îndulceturile acealea încă în mulțime, carele au dat împărăteasa Sava împăratului Solomon (...) *N-au fost venit* leamne ca acealea necioplite pre pământ, nici s-au ivit undeva, pînă în ziua aceasta. (BB, *Împ III*, 10, 10-12).

versus

There *came* no more such abundance of spices, as these, which the Queene of Sheba gave to king Solomon (...) there *came* no such Almug trees, nor were seene unto this day. (KJB, *Kings I*, 10, 10-12).

2.6 Mai mult ca perfect perifrastic (analitic) vs. Past Perfect Simple (analitic)

În alte situații în care aceeași structură perifrastică de mai mult ca perfect apare în textul românesc al BB, în KJB traducătorii au optat tot pentru o structură analitică, și anume pentru structura de past perfect simple:

Toți aceștea *au fost luat* muieri striine, și sînt dentru aceastea muieri carele au născut dentru ei fii. (BB, *Esd*, 10, 44).

versus

¹¹ „Auxiliarul perfectului compus era postpus participiului la început de frază sau de propoziție, căci regula topicii vechi românești și romanice nu admitea începerea unei structuri sintactice cu un element neaccentuat. În restul situațiilor cînd perfectul compus nu era focalizat la stînga se folosea, de regulă, forma cu auxiliarul antepus” (Frîncu 2009: 113).

¹² „Norma tuturor variantelor literare din perioada 1532-1640 prevedea la pers. 3 sg. și pl. forma de auxiliar au și marea majoritate a textelor folosesc această formă. Din *au* (explicat etimologic la pers. a III-a sg. prin influența persoanei a III-a pl. (*au* < *habunt*) sau din *habuit* s-a ajuns în zonele nordice și în Banat la *o*, prin asimilare reciprocă (la fel ca în conjuncția *au* > *o*), iar în zonele sudice (Țara Românească, Oltenia, sudul Moldovei) s-a creat o formă analogică *a*, devenită normă literară în secolul al XIX-lea” (Frîncu 2009: 111-112).

¹³ Acest timp supracompus cunoaște patru forme enunțate și exemplificate de Constantin Frîncu, după cum urmează: „Mai frecvent decît mai mult ca perfectul sintetic este, mai ales în variantele nordice ale limbii literare, cel perifrastic, care cunoaște patru forme: a) forma de tipul *era auzit* (= *auzisem*), compusă din auxiliarul *a fi* la imperfect și participiul trecut (...), b) forma de tipul *am fost mers* (= *mersesem*), compusă din perfectul compus al auxiliarului *a fi* și participiul trecut al verbului (...), c) forma de tipul *fusesse zis* (= *zisesese*), compusă din mai mult ca perfectul auxiliarului *a fi* și participiul trecut (...), d) forma cu imperfectul verbului *a avea* și participiul trecut” (Frîncu 2009: 114-115).

All these *had taken* strange wives: and some of them had wives, by whom they had children. (KJB, *Ezr*, 10, 44).

3. Exprimarea viitorului

3.1 Viitor 1 (analitic) vs. Will Future (analitic)

Structura viitorului este una analitică atât în BB, cât și în KJB, și este construită cu ajutorul auxiliarului *a avea* sau *a vrea*¹⁴ în limba română, respectiv cu ajutorul auxiliarului *will* sau *shall*¹⁵ (cu varianta veche *shalt*) în limba engleză. Considerăm sugestiv următorul paragraf:

Și ce *va fi* parte bărbătească neobrezuit, carele *nu va obrezui* trupul acoperirii marginii lui în a opta zi, *să va piarde* sufletul acela dentru rudenii lui, pentru că au stricat făgăduința Mea”. Și zise Dumnezeu lui Avraam: „Sara, fâmeaia ta, *nu se va chema* numele ei Sara, ce Sarra îi *va fi* numele ei. Și o *voiu blagoslovi* pre dînsa, și-ț *voiu da* ție dentru dînsa fiiu, și-l *voiu blagoslovi* pre dînsul, și *va fi* în limbi, și împărați limbilor dentru dînsul *vor fi*”. (BB, *Fac*, 17, 14-16).

versus

And the uncircumcised man-child, whose flesh of his foreskinne *is not* circumcised, that soul *shall be* cut off from his people: he had broken my coucnant. And God said unto Abraham, as for Sarai thy wife, thou *shalt not call* her name Sarai, but Sarah *shall* her name *be*. And I *will blesse* her, and *give* thee a sonne also of her: yea I *will blesse* her, and she *shalbe* a mother of nations; Kings of people *shall be* of her. (KJB, *Gen*, 17, 14-16).

4. Imperativul (exclusiv sintetic)

Structurile verbale imperative sunt sintetice în textele din ambele limbi, prezente doar pentru persoana a II-a singular și plural.

În exemplele selectate din BB se poate observa preferința traducătorilor români pentru conjunctiv în traducerea unor construcții care apar la modul imperativ în KJB:

Să să aducă dară apă și *să speale* picioarele Voastre, și *Vă răcoriț* supt copaciu. (BB, *Fac*, 18, 4).

versus

Let a little water, I pray you, *be fetched* and *wash* your feete, and *rest* your selves under the tree. (KJB, *Gen*, 18, 4).

5. Infinitivul (exclusiv analitic)

Structurile verbale infinitivale sunt analitice în ambele limbi, incluzând particula de infinitiv *a* (în BB), respectiv *to* (în KJB).

În BB, structurile infinitivale¹⁶ sunt foarte frecvente, înlocuind adeseori conjunctivul.

În limba engleză, numită și *to*-infinitive, pentru a fi deosebit de forma simplă de infinitiv care intră în structura anumitor timpuri alături de verbe auxiliare, structura verbală de infinitiv se construiește din particula *to* (echivalenta particulei *a* din structura de infinitiv din

¹⁴ Timpul viitor al modului indicativ poate fi exprimat prin folosirea uneia dintre cele două construcții pe care le cunoaște: „una cu auxiliarul *a voi* (*a vrea*) în sintagmă, cealaltă cu auxiliarul *a avea*; una cu verbul sub forma temei de infinitiv, iar cealaltă cu verbul la conjunctiv” (Irimia 2008: 273).

¹⁵ „The modal *will* is the most common way of referring to things happening in the future (...) The *will* + infinitive construction is sometimes called the 'future tense'” (Leech 2006: 45).

¹⁶ „Sintagma infinitivului prezent este constituită din morfemul liber *a* (la origine, prepoziție) și tema liberă a infinitivului: *a cânta*, *a lucra*, *a coborî*, *adormi*, *a părea*, *a vinde*, *a prinde* etc” (Irimia 2008: 297).

limba română) și forma de bază a verbului¹⁷. Oferim spre exemplificare paragrafele următoare:

Acum dară, mai bine este noao *a ne întoarce* la Eghipet. (BB, *Num*, 14, 3).

versus

were it not better for us *to returne* into Egypt? (KJB, *Num*, 14, 3).

Și adaoseră încă fiii lui Israil *a face* răul înaintea Domnului și au dat pre ei Domnul în mîna celor de fealiu streini, 40 de ani. (BB, *Jud*, 13, 1).

versus

And the children of Israel *did* evil againe in the sight of the Lord, and the Lord delivered them into the hand of the Philistines forty yeeres. (KJB, *Jud*, 13, 1).

Concluzii

Lucrarea de față prezintă o imagine sumară asupra situației complexe a variației între sintetic și analitic în cazul unora dintre construcțiile verbale identificate în traducerile textului biblic în limbile română și engleză. Se constată o echivalență structurală în ceea ce privește caracterul sintetic sau analitic al construcțiilor verbale din traducerile textului biblic vechi (din secolul al XVII-lea) în limba română și în limba engleză, superioară situației din varianta modernă a celor două limbi, unde se cunoaște caracterul predominant sintetic al limbii române care contrastează cu caracterul predominant analitic al limbii engleze.

Din tabloul analizat în lucrarea de față, se desprind următoarele asemănări:

- structurile de prezent și imperativ sunt sintetice în ambele limbi
- structurile de viitor 1 și infinitiv sunt analitice în ambele limbi.

În ceea ce privește expresia trecutului indicativului, situația este una mixtă. Astfel, imperfectul românesc, care cunoaște și forme sintetice și forme perifrastice, are ca echivalență în limba engleză structura sintetică de past simple, foarte frecventă în KJB, în defavoarea altor structuri din expresia timpului trecut.

Perfectul simplu românesc, atât cel sintetic, cât și cel perifrastic, este, la rândul său, echivalent cu timpul past simple din textul englezesc.

Paragrafele care, în textul românesc al BB, conțin structuri de mai mult ca perfect sintetic sau analitic, în textul englezesc al KJB conțin tot structuri sintetice de past simple, dar și structuri analitice de past perfect simple, mai rare, dar prezente în text.

Structurile perifrastice de imperfect, perfect simplu și mai mult ca perfect din limba română veche au dispărut din limba română actuală, unde s-au păstrat toate aceste timpuri, însă cu structuri sintetice, spre deosebire de limba engleză modernă, unde locul timpului past simple sintetic (atât de frecvent în limba veche) este împărțit astăzi între multe alte structuri analitice ale paradigmei trecutului.

În paradigma timpului trecut, în textul biblic vechi, diferența structurală importantă care s-a păstrat și astăzi, în ciuda caracterului predominant sintetic sau analitic al fiecăreia dintre cele două limbi, se face între structura românească analitică de perfect compus și structura englezească sintetică de past simple.

¹⁷ „The form of the verb phrase which begins with to + the infinitive (base form) of a verb” (Leech 2006: 113).

Acknowledgments: This work was supported by the strategic grant POSDRU/159/1.5/S/133652, co-financed by the European Social Fund within the Sectorial Operational Program Human Resources Development 2007 – 2013.

Bibliografie

Izvoare

BB = *** *Biblia 1688*, ediția Mitropoliei Bucureștilor – sursa <http://www.archive.org>.

KJB = *** *King James Holy Bible*, 1611 – sursa <http://www.archive.org>.

Lucrări de referință

Barbu 1945 = Barbu, N. I., *Sintaxa limbii române după metoda istorico-stilistică*, Editura Gina, București, 1945.

CHEL III = *The Cambridge History of the English Language*, Vol. III: 1476-1776, edited by Roger Lass, Cambridge: Cambridge University Press, 1999.

Frâncu 2009 = Frâncu, Constantin, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iași, 2009.

Frîncu 1984 = Frîncu, Constantin, *Geneza și evoluția timpurilor verbale supracompuse în limba română* în ALIL, Tom XXIX 1983-1984 A Lingvistică, p. 23-62.

GALR 2008 = *** *Gramatica Limbii Române*, Valeria Guțu Romalo (coord.), Tiraj nou, revizuit, vol. I, Cuvântul, vol. al II-lea, Enunțul, Editura Academiei Române, București, 2008.

GLE 2011 = *Gramatica limbii engleze*, inițial publicată în 1962 de Catedra de Limba și Literatura Engleză a Universității din București, re-editată online în 2011 de C. George Sandulescu și Lidia Vianu, Contemporary Literature Press, București, 2011, Vol. 4, *Verbul I*.

Irimia 2008 = Irimia, Dumitru, *Gramatica limbii române*, ediția a III-a revăzută, Editura Polirom, Iași, 2008.

Jespersen 1933 = Jespersen, Otto, *Essentials of English Grammar*, London: Routledge, 1933.

Jespersen 1949 = Jespersen, Otto, *A Modern English Grammar on historical principles*, Copenhagen: J. Jørgensen, 1909-1949.

Leech 2006 = Leech, Geoffrey, *A Glossary of English Grammar*, Edinburgh: Edinburgh University Press, 2006.

Palmer 1997 = Palmer, F. R. (Frank Robert), *The English Verb*, Second Edition, Longman Group UK Limited, 1987, 8th impression 1997.

Smith 2009 = Smith, Jeremy J., *Old English. A Linguistic Introduction*, Cambridge: Cambridge University Press, 2009.